

Piwońska-Pytało, Lidia

"Prasa regionalna w 40-lecie Polski Ludowej", pod. red. M. Adamczyka, Kielce 1987 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 27/3, 135-137

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prasa regionalna w 40-leciu Polski Ludowej, pod red. M. Adamczyka, Kielce 1987, ss. 344. Kielecki Oddział Instytutu Kształcenia Nauczycieli.

Publikacja zawiera materiały z ogólnopolskiego sympozjum poświęconego problemom prasy lokalnej¹. Odbyło się ono w Cedzynie koło Kielc w listopadzie 1984 r., a zorganizowane zostało przez Kielecki Oddział Instytutu Kształcenia Nauczycieli, Kieleckie Wydawnictwo Prasowe, redakcje „Słowa Ludu”, „Echa Dnia” i „Tygodnika Radomskiego” oraz uczestników seminarium historii prasy PRL przy Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, kierowanego przez prof. dr hab. Alinę Słomkowską.

Jak głosi notka *Od redakcji*, jednym z motywów spotkania była „konieczność dokonania bilansu i konfrontacji osiągnięć naukowych organizowanych konferencji, by odpowiedzieć na pytanie, o ile poszerzyliśmy stan naszej wiedzy o prasie w okresie między konferencjami”.

Nie wszystkie wygłoszone w czasie sympozjum referaty znalazły się w niniejszym wydawnictwie; część z nich została opublikowana w „Kwartalniku Historii Prasy Polskiej” i „Zeszytach Naukowych Politechniki Świętokrzyskiej”. Aby więc w pełni ocenić dorobek spotkania, należy zapoznać się z treścią tekstów nie tylko zamieszczonych w tomie, ale również sięgnąć do wyżej wymienionych czasopism naukowych. Takie rozwiązanie na pewno było konieczne ze względu na ograniczoną objętość tomu, niemniej wydaje się, że niektóre teksty, a zwłaszcza referat Sylwestra Dzikiego, poświęcony bardzo istotnym kwestiom terminologii i typologii prasy², powinny znaleźć się we wspólnej publikacji. Tym bardziej że, jak to wynika z notki *Od redakcji*, referat autorstwa Sylwestra Dzikiego był jednym z trzech wystąpień, które „wprowadziły w problematykę konferencji” i na kanwie których „rozpatrywane były zjawiska prasowe w poszczególnych regionach kraju, prezentowane przez kolejnych referentów i uczestników sympozjum w wystąpieniach dyskusyjnych” (s. 5—6).

Pomieszczone w omawianym tomie referaty zostały przygotowane przez historyków prasy reprezentujących różne środowiska naukowe, różnią się więc sposobem ujęcia tematu i warsztatem badawczym. Jest to zjawisko pozytywne, umożliwia bowiem konfrontację różnych sposobów podejścia autorów do analizowanych zjawisk.

Publikacja składa się z trzech części tematycznych i dyskusji, zgodnie z podziałem przyjętym w czasie obrad. Część pierwsza zatytułowana jest *Ewolucja*

¹ Pierwsze odbyło się w Cedzynie koło Kielc w listopadzie 1978 r. i było poświęcone prasie konspiracyjnej w okresie okupacji hitlerowskiej; drugie — zorganizowane w Lublinie w marcu 1979 r. — obradowało pod hasłem „Tradycje i współczesność” (nb. materiały z sesji lubelskiej zostały opublikowane również w 1987 r.).

² Referat S. Dzikiego *Pojęcie prasy regionalnej i jej typologia* został opublikowany w „Kwartalniku Historii Prasy Polskiej”, 1985, nr 1, pt. *Prasa lokalna w Polsce po roku 1945 (Problemy terminologiczne — główne etapy rozwojowe — współczesne tendencje wydawnicze)*.

prasy regionalnej w PRL — charakterystyka, informacje, interpretacje, część drugą poświęcono regionalnej prasie informacyjno-politycznej, w części trzeciej omówiono regionalne czasopiśmiennictwo o treści specjalnej. Dwa spośród dwudziestu sześciu opublikowanych referatów: Aliny Słomkowskiej *Prasa kielecka na tle dziejów prasy w 40-leciu PRL* i Jerzego Myślińskiego *Z problemów historii prasy Polski Ludowej* stanowią próbę syntezy, pozostałe — to szkice monograficzne.

Rozwój regionalny prasy w Polsce Ludowej można prześledzić na podstawie przeglądu prasy kilkunastu województw. Autorzy przyjęli różne cezury czasowe; niektórzy charakteryzują prasę w latach 1944—1948, część referatów doprowadza rozważania do roku 1956, ale jest też kilka pozycji o ambicjach objęcia całego czterdziestolecia. Większość artykułów monograficznych poświęconych prasie wojewódzkiej ma charakter opisowo-dokumentacyjny. Dzięki zgromadzeniu bogatego materiału faktograficznego znacznie wzbogacają stan naszej wiedzy o prasie omawianego okresu. Dotyczy to zwłaszcza referatów Jerzego Jarowieckiego *Prasa krakowska w latach 1945—1948*, Mieczysława Adamczyka *Prasa na Kielecczyźnie w okresie walki o kształt ustrojowy Polski*, Wiesława Końskiego *Prasa płocka w latach 1945—1981* oraz Alojzego Leszka Gzelli *Rozwój prasy lokalnej i terenowej w Lublinie i regionie lubelskim od 1944 do 1984 r.*

Warto zwrócić uwagę na dwa referaty, które poruszają zagadnienie prasy młodzieżowej, zazwyczaj pomijane przez badaczy: Andrzeja Zielińskiego *Terenowa prasa organizacji młodzieżowych w Polsce Ludowej* i Ireny Sochy *Czasopisma młodzieżowe w woj. katowickim w Polsce Ludowej*. Można zgodzić się z Andrzejem Zielińskim, gdy pisze: „Pojęcie szeroko zakrojonych badań nad prasą organizacji młodzieżowych, w tym również terenową, może dostarczyć wielu cennych wniosków, pozwalających nie tylko na rozwiązanie istotnych problemów tej prasy, ale i zrozumienie jej dziejów oraz wyprowadzenie konkluzji przyszłościowych” (s. 240).

Odnotować również wypada niektóre z artykułów z uwagi na ich wartość poznawczą i oryginalną, w pozytywnym znaczeniu tego słowa, podejście do przedstawionych zagadnień. Mam tu na myśli przede wszystkim studium Jerzego Myślińskiego *Z problemów historii prasy Polski Ludowej*, w którym autor podjął jedną z pierwszych, moim zdaniem udaną, próbę dokonania oceny dorobku polskiej prasy w czterdziestoleciu PRL. Szkic ten, obok podstawowych informacji (dane statystyczne o rozwoju ilościowym, nakładach, rozmieszczeniu, czytelnictwie, eksporcie i imporcie prasy), zawiera ciekawe refleksje autora, m. in. na temat polityki informacyjnej władz państwowych i charakterystycznych cech prasy polskiej lat 1944—1980.

Kolejną pozycją, na którą chciałabym zwrócić uwagę, jest studium Andrzeja Kozieła *Koncepcje dotyczące prasy i dziennikarstwa w latach 1945—1956*. Artykuł, napisany w oparciu o solidną bazę archiwalną, zawiera rozważania na temat funkcjonowania systemu prasowego w Polsce Ludowej. Po raz pierwszy autor podjął trudny i kontrowersyjny temat związany z mechanizmami sterowania prasą na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych.

W szkicu *Prasa kielecka na tle dziejów prasy w 40-leciu PRL* Alina Słomkowska — na przykładzie prasy na Kielecczyźnie — przedstawiła wpływ polityki informacyjnej w poszczególnych okresach na rozwój prasy lokalnej. Szczególną uwagę zwróciła na kształtowanie się nowego modelu prasy, jego ewolucję i zmiany zachodzące w polskim dziennikarstwie. Na podkreślenie zasługuje fakt, że szkic powstał w oparciu o liczne, nowo przebadane materiały archiwalne i prasę.

Niewątpliwie potrzebny i owocny był udział w konferencji dziennikarzy praktyków, którzy zajęli się analizą środowiska dziennikarskiego i jego społecznej

i Mieczysław Kaleta, *Kształtowanie się środowiska dziennikarskiego na Kieleczyźnie w Polsce Ludowej*). Czytelnicy prac poświęconych historii prasy najczęściej odczuwają niedosyt informacji o ludziach, którzy ją tworzyli. Po lekturze tych artykułów powinni być usatysfakcjonowani. Wypowiedzi M. Kacy i M. Kalety są tym bardziej cenne, że oprócz własnych ciekawych refleksji zawierają informacje, których nie znajdzie się w żadnych dokumentach archiwalnych.

Omawiana publikacja stanowi kolejne ważne i potrzebne ogniwo w procesie badań nad historią prasy Polski Ludowej. Zasluguje niewątpliwie na pozytywną ocenę. Nie będę pisała o tym, czego w pracy nie ma, bo — jak wynika z dyskusji — sami badacze doskonale zdają sobie z tego sprawę. Badania nad historią prasy Polski Ludowej, w tym nad prasą lokalną, znajdują się dopiero na początku drogi i potrzebne są publikacje, które „przecierają szlaki”. Niewątpliwie taką rolę spełni niniejszy tom.

Lidia Piwońska-Pykato

Jacek Natanson, *Tygodnik „Odrodzenie” 1944—1950*, Warszawa 1987, ss. 237.

Jacek Natanson jest autorem kilku książek. Wydał dotychczas *Mały bilard z grzybkami* (1976) oraz dwa tomy opowiadań: *Cztery ostatnie minuty* (1977) i *Wspaniali* (1983). W 1987 r. ukazała się w niewielkim, biorąc pod uwagę zainteresowania czytelników, nakładzie 1280 egz. jego książka *Tygodnik „Odrodzenie” 1944—1950*.

Monografia „Odrodzenia” w swej pierwotnej wersji (doktorat) była fragmentem większego przedsięwzięcia badawczego. Na seminarium prof. Aliny Słomkowskiej w Instytucie Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego powstało równocześnie kilka rozpraw naukowych, które miały przedstawić powstawanie prasy polskiej po wojnie i jej rozwój w latach następnych. Wyrastały one ze wspólnych założeń metodologicznych. Praca Jacka Natansona o „Odrodzeniu” jest jedną z nielicznych, która w całości ukazała się w wydaniu książkowym. Tytuł książki nie pozostawia wątpliwości, iż ma ona stanowić pełną monografię pisma.

W chronologicznym ujęciu przedstawione zostały trzy okresy w historii pisma: lubelski (wrzesień 1944 — styczeń 1945), krakowski (luty 1945 — marzec 1947), warszawski (marzec 1947 — marzec 1950). Rysując panoramę kulturalną i polityczną Lublina, nie ustrzegł się autor powielania pewnych schematów rozpowszechnionych w publicystyce: ukazał miasto jako pustynię kulturalną, gdzie przejściowo ma miejsce ożywienie intelektualne w związku z działalnością prasową PKWN. Tymczasem w Lublinie ukazywało się wiele pism wydawanych przez aparat propagandowy Armii Krajowej (2 sierpnia 1944 ukazał się pierwszy numer dziennika „Wiadomości Lubelskie”). Działał w mieście Katolicki Uniwersytet Lubelski, wokół którego skupione było aktywne środowisko intelektualne. J. Natanson wspomina o tym mimochodem, kiedy pisze o zabiegach Jerzego Borejszy mających na celu pozyskanie dla „Odrodzenia” Jana Parandowskiego: „Jeździli po niego trzy delegacje (w jednej Kuryluk i Putrament), aby go nakłonić do współpracy z PKWN. [...] Ostatecznie Parandowski przyjechał do Lublina pod koniec listopada [...]. W 1945 r. rozpoczął pracę w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Był też prezesem polskiego PEN-Clubu. Mieszkał w Lublinie do 1948 r.”

Nie ulega wątpliwości, że Lublin nabrał znaczenia politycznego dzięki usytuowaniu tu PKWN i związanej z nim prasy. Nie należy jednak bagatelizować roli